

ประวัติแนวคิดทฤษฎีและการศึกษา Myth

การศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่มนุษย์เริ่มสนใจวัฒนธรรมรอบ ๆ ตัว ประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล นักปราชญ์ในซีกโลกตะวันตก แสดงความสนใจวิเคราะห์ เหตุการณ์ทางการเมือง ตลอดจนวรรณศิลป์มากกว่าอย่างอื่น ดังเช่นผลงานของเพลโต ใน Republic และ The Poetics ของอริสโตเติล ส่วนในซีกโลกตะวันออก สนใจศึกษา ธรรมชาติจิตใจของมนุษย์ เพื่อปลุกฝังหลักการประพฤติดีปฏิบัติให้เกิดสันติสุข ดังปรากฏใน ผลงานทางด้านศาสนาต่าง ๆ ทั้งศาสนาพราหมณ์ พุทธ และขงจื้อ (กึ่งแก้ว อัตถการ 2519 : 1) ครั้นเมื่อประมาณร้อยปีเศษมานี้ ความสนใจเกี่ยวกับมนุษย์ค่อย เริ่มหันเหมาสู่วิถีการดำเนินชีวิต ของคนในสังคม หันมาสนใจวิชามานุษยวิทยา (Anthropology) กันแพร่หลายมากขึ้น นักมานุษยวิทยา ได้นำเอา Myth และรูปแบบอื่น ๆ ของคติชาวบ้าน (Folklore) มาศึกษา และวิจัยอย่างละเอียดรวบรวมข้อมูลจากปากคำของคนทั่วไป ทั้งจากสิ่งอ้างอิงต่าง ๆ ทำให้ มีการพัฒนาแนวความคิด ความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์อย่างมีเหตุผลขึ้น

สำหรับ นักมานุษยวิทยา พิจารณาว่าการศึกษาเกี่ยวกับ Myth เป็นการบรรยาย ประวัติหรือ เรื่องราวของคนในสังคมโดยคนในสังคมนั้นเอง ช่วยส่งเสริมการสร้างรูปแบบ วัฒนธรรมของสังคม และถือว่า คติชาวบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแต่ไม่ใช่วัฒนธรรมทั้งหมด คติชาวบ้านประกอบด้วยนิยายปรัมปรา นิทาน ตำนาน สุภาษิต ปริศนา ฯลฯ ที่มีคุณค่าแก่ การศึกษาไม่ว่าจะเป็นสังคมที่มีตัวหนังสือ (Literate Society) หรือไม่มีตัวหนังสือใช้ (Non Literate Society) (Bascom, in Dundes ed. 1965 : 28) วัฒนธรรมเป็น ระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสื่อให้ทุกคนรู้ความหมายร่วมกันและสามารถประพฤติ ปฏิบัติต่อกันได้ สัญลักษณ์ดังกล่าวอาจเป็นวัตถุ พฤติกรรมหรือแนวความคิดก็ได้ วัฒนธรรมถูก ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้บุคคลมีแนวพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกัน และถือเป็น แบบแผนชีวิตของคนในกลุ่ม สมาชิกในสังคมต้องยึดถือปฏิบัติ เป็นเสมือนกฎเกณฑ์กำหนดความ

ประพจน์ของคนในกลุ่ม (พทยา สายหู 2517: 35) วัฒนธรรมหรือแบบแผนชีวิตจึงมีความสำคัญต่อบุคคลและกลุ่มบุคคลอย่างมาก เพราะทำให้บุคคลเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ และทำให้กลุ่มสังคมมีเอกลักษณ์ทำให้คนอื่นได้รู้จักอีกด้วย การศึกษาเกี่ยวกับ Myth ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จะช่วยให้เราเข้าใจวัฒนธรรมของคนในสังคมที่เป็นเจ้าของ Myth นั้น ๆ ได้ และในทำนองเดียวกัน ทฤษฎีและแนวความคิดต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมก็สามารถนำไปใช้ในการศึกษา Myth ได้เช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมและ Myth มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังที่ Andrew Lang เขียนไว้ใน Custom and Myth (1968) ว่าในการศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชน นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงศึกษา Myth ควบคู่ไปกับการศึกษาวัฒนธรรมของคนในสังคม

ความหมายของ Myth

คำว่า "Myth" เป็นศัพท์ภาษาอังกฤษ มาจากคำว่า "Mythos" ในภาษากรีก มีความหมายว่า "คำพูด" (Word) คำบอกเล่าถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง รวมทั้งเรื่องเล่าทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่จริงก็ตาม (Larue 1975: 5)

ส่วนคำว่า Mythology หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับเทพเจ้า คำว่า "Mythology" ปรากฏครั้งแรกโดยเพลโตนำมาใช้ในภาษากรีกจากคำว่า "Muthologia" (Kirk 1970: 8) ในความหมายของเพลโต หมายถึงเรื่องเล่าทั่ว ๆ ไป คำคำนี้จึงใช้กันอย่างสับสน บางครั้งก็มีผู้นำไปใช้ในความหมายของนิทานพื้นบ้าน (Folktale) ตำนาน (Legend) หรือเกี่ยวกับเทววิทยา (Theology) เป็นต้น

Encyclopedia Americana (1975 Vol. 19: 675 A) อธิบายไว้ว่า Myth คือเรื่องเล่าที่เล่ากันต่อ ๆ มา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกษัตริย์หรือวีรบุรุษที่เป็นมนุษย์ ความเป็นมาของมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม จุดมุ่งหมายของ Myth เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น บางครั้งก็ไม่สามารถอธิบายได้ มนุษย์จึงตั้งข้อสงสัย เกิดแล้วพยายามหาเหตุผลมาอธิบายจากมโนภาพและความนึกคิดของคนแต่ละสมัย โดยการผูกเป็นเรื่องราวขึ้น

ใน Encyclopedia of Social Science (1959 Vol. 10: 876) ได้กล่าวถึงนิยามปรึษาไว้ว่า Myth เป็นเรื่องที่เกิดในอดีต เป็นเรื่องราวของความเชื่อของคนโบราณในสมัยนั้น ปรากฏการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นและไม่สามารถหาคำอธิบายได้ Myth ก็จะเป็นตัวที่ให้ความกระจ่างแก่คำตอบทั้งหมดได้ Myth ส่วนมากจะเป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักจะมีส่วนสัมพันธ์กับ เทววิทยา (Theology) และพิธีกรรม ตัวละครใน Myth อาจจะไม่ใช่คนแต่จะมีลักษณะ เป็นอมมนุษย์ เช่น เทพเจ้า นาค คางคก ม้า ฯลฯ และเรื่องราวใน Myth จะบอกถึงการกำเนิดของโลกของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ และอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับพิธีกรรมพร้อมทั้งข้อห้าม (Taboo) บางชนิดอีกด้วย

Encyclopedia of Sociology (1974: 194) กล่าวถึง Myth ว่าเป็นเรื่องราวอธิบายถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา (Religious Belief) เป็นเรื่องราวที่เกิดจากความคิดคำนึงของคนในสังคม เช่น การกำเนิดโลก พระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตก และที่สำคัญคือ Myth มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมอย่างใกล้ชิดด้วย

Funk and Wagnells (1950 Vol. 2: 778) อธิบายถึง Myth ไว้ใน Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend หมายถึงเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับอำนาจนอกเหนือธรรมชาติ (Supernatural) ประเพณี หรือไม่ก็เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวีรบุรุษและมักมีส่วนสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา (Religious Belief) เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับการกำเนิดของมนุษย์ สัตว์ ตำนานเกี่ยวกับบ้านเมือง ที่สำคัญคือต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า คติความเชื่อศาสนา บางทีวีรบุรุษประจำถิ่นก็อาจถูกยกขึ้นเป็นเทพเจ้าได้

คำว่า Myth มักจะถูกนำมากล่าวไว้ในคติชาวบ้าน (Folklore) ทั้ง Folklorist และ Mythologist ต่างก็ให้คำจำกัดความไว้มากมาย แต่ก็ยังใช้ในความหมายที่สับสนกันอยู่ ตามที่ Murray ได้กล่าวท้วงติงนักเขียนสมัยใหม่ ซึ่งมักจะนำคำว่า "Myth" ไปใช้ในความหมายที่ผิดไปจากเดิม และบางคนก็แปลความหมายของ Myth ในลักษณะ Fairy Tale * เป็นเรื่อง

*ในสมัยแรกเริ่มของการศึกษาคติชาวบ้าน นักวิชาการมักแบ่งนิทานออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ เท่านั้น คือ Myth และ Fairy Tale เนื่องจากนิทานทั้งสองประเภทนี้สะท้อนทัศนคติเริ่มแรกของมนุษย์ ต่างกันที่ Fairy Tale แสดงถึง การพยายามหลีกเลี่ยงความเป็นจริง ในขณะที่ Myth เป็นเรื่องที่ชาวบ้านยอมรับความจริง

จินตนาการ (Imagination) หรือบางครั้งก็เป็นเรื่องราวมหัศจรรย์เหลือเชื่อ (Henry A Murray 1960 : 11) สำหรับในประเทศไทยมีนักวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สนใจศึกษาทางคติชนวิทยาได้ให้ความหมายของ Myth ไว้หลากหลายเช่นกัน

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524 : 286) ให้ความหมายของ Myth ไว้ว่า "ปุราณะ, ความเชื่อปรัมปรา หมายถึงนิยายตามปรัมปราประเพณีที่มีความสำคัญทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือ เป็นสมมุตินิยายในรูปของการบรรยายเกี่ยวกับต้นกำเนิดของพิธีกรรมทางศาสนาธรรม เนียมทางสังคมหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ

กิ่งแก้ว อัดถากร ได้อธิบายถึง Myth ว่า หมายถึง "เทพปกรณัม หรือ ตำนาน" ซึ่งเป็นเรื่องเล่าประเภทร้อยแก้ว เล่าสืบต่อกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ (การถ่ายทอดด้วยปาก)

กุลลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 217) ได้แปลความหมายของ Myth ไว้ว่าหมายถึง เทพนิยาย เช่นเทพนิยายเรื่อง เมขลา-รามสูร ท้าวมหาสงกรานต์

ประมวญ ดิฉินสัน กล่าวถึง Myth ไว้ใน คติชนชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา (2521 : 89) ไว้ว่า : เป็น "ความเชื่อ" อันเกิดจากความคิดคำนึงของมนุษย์ ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ เพื่ออธิบายความลึกลับซับซ้อนของธรรมชาติ ความเชื่อนี้มอบให้แก่คนรุ่นต่อมาอย่างมีชาติสาย

คำจำกัดความต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความพยายามของนักวิชาการที่จะอธิบายความหมายของคำว่า "Myth" แต่ในที่นี้ ผู้วิจัยใช้ในความหมายว่า "นิยายปรัมปรา" เนื่องจากมีความหมายครอบคลุมเนื้อหาของงานวิจัยที่กำลังศึกษาอยู่ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าที่เล่าสืบต่อกันมาหลายยุคหลายสมัยอันที่จริงแล้วนิยายปรัมปราเรื่องนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับตำนาน และนิยายวีรบุรุษ จะต่างกันที่ ตัวสำคัญหรือตัวเอกของเรื่องเป็น เทพ เทวดา หรือ แถน ผู้มีบทบาทสำคัญในทางศาสนา และเป็นผู้ที่คนในสังคมยกย่องนับถือ แต่บางครั้งเราอาจจะเห็นตัวเอกของเรื่องที่เป็นมนุษย์ได้รับยกย่องเป็นวีรบุรุษของกลุ่มชน ต่อมาภายหลัง

ก็ได้รับยกย่องว่าเป็นเทพเจ้า หรือ เทวดา ไปก็ได้ อย่างก็ตาม Myth และ Mythology ก็มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า สิ่งเหนือธรรมชาติ เล่าต่อ ๆ กันมา แม้ว่าในปัจจุบัน Myth จะถูกนำมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงกล่าวถึง ความเชื่อถือในสิ่งแวดล้อมเหนือธรรมชาติ รวมทั้งการนับถือเทพเจ้า และผีบางเทวดา (Animism) เป็นส่วนสำคัญ

ประวัติการศึกษา Myth

แนวความคิดในการศึกษา Myth ในระยะเริ่มแรกนั้นมักเสนอในรูปแบบของ วัฒนธรรมผู้ศึกษา Myth ส่วนใหญ่จึงมักจะเป็นนักมานุษยวิทยา นักประวัติศาสตร์ นักปรัชญา นักกวี นักเทววิทยา Myth ในสังคมดั้งเดิมที่เล่าขานกันต่อ ๆ มาในสมัยแรก ๆ เป็นเรื่องของ การคาดคะเน เพราะเนื้อหาสาระของ Myth เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดโดยมุขปาฐะ (Oral Tradition) ไม่อาจบ่งบอกได้ว่า จริงเท็จเพียงใด เพราะเป็นเรื่องราว ความเป็นมาของมนุษย์เมื่อหลายพันปีก่อนที่มนุษย์จะ เรียนรู้วิจิตรบันเทิง หรือ เมื่อได้คิดระบบ การเขียนขึ้นแล้วก็ตาม เอกสาร เรื่องราวที่บันทึกเกี่ยวกับ Myth ก็เป็น เรื่องที่นักปราชญ์ ซึ่งยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มากนักอาจ เสริมแต่งความนึกคิดและจินตนาการของตน ผสมผสานกันไป ดังนั้นการศึกษา Myth ในสมัยเริ่มแรกจึงยังไม่สมบูรณ์และมีข้อผิดพลาด ทั้งยังได้รับการ เสริมแต่งให้สอดคล้องกับความเชื่อ ประเพณีนิยมของแต่ละสังคมด้วย ต่อมา หลังจากการเดินทางสำรวจในศตวรรษที่ 15 นักสำรวจได้ออกสำรวจบริเวณต่าง ๆ ทั้งใน ทวีปเอเชีย ทวีปอเมริกาเหนือและใต้ และหมู่เกาะแปซิฟิก ทำให้แนวความคิดของชาวยุโรป เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์กว้างขวางขึ้น ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับ Myth จึงมีความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมต่าง ๆ ละเอียดลละเอียดมากกว่าแต่ก่อน นอกจากนักสำรวจแล้วยังมีพวกสอนศาสนา เข้าไปคลุกคลีอยู่กับคนพื้น เมืองที่พวกเขาต้องการจะ เปลี่ยนลัทธิความเชื่อ พวกเขาจึงจำเป็นต้องศึกษาภาษาและ เก็บรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและบางครั้งก็บันทึก เรื่องราว เพื่อจะได้ เข้าใจชนพื้น เมืองดีขึ้น ในศตวรรษที่ 18 บันทึกเรื่องราว การสำรวจดินแดนและการเผยแพร่ ศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดของชาวยุโรปอย่างกว้างขวาง การได้อ่าน เรื่องราวของชนชาติต่าง ๆ ทำให้ชาวยุโรป เห็นว่าชนชาติอื่นมีวิถีดำ เนินทั้งที่เหมือนและแตกต่างกับวิถีชีวิตของตน ความสนใจ เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ได้เกิดขึ้น ความอยากรู้อยาก เห็น เกี่ยวกับความแตกต่างของมนุษย์

ก่อให้เกิดการนำเอาทฤษฎีของนักคิดสมัยต้น ๆ มาพิจารณา วิพากษ์วิจารณ์นักวิชาการเริ่มมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องทดสอบและหาข้อเท็จจริง ยุคนี้ได้ชื่อว่าเป็นยุคภูมิปัญญา (The Enlightenment) (Garbarino 1977: 12) นักคิดในยุคภูมิปัญญา เริ่มศึกษาสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งเป็นสถาบันสังคมที่นักมานุษยวิทยา ยังคงศึกษาอยู่ในปัจจุบัน พวกเขา มองสังคมในฐานะที่เป็นระบบธรรมชาติ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และต่อมาแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นวิธีการศึกษาเชิงการหน้าที่ (Functional Approaches) (Garbarino 1977: 17)

การศึกษา Myth ในระยะแรก ๆ นอกจากเริ่มไปพร้อม ๆ กับการศึกษามานุษยวิทยา วัฒนธรรมแล้ว ยังศึกษาควคู่ไปกับการศึกษาคติชาวบ้าน (Folklore) อย่างแยกกันไม่ออกจนมาถึงปลายศตวรรษที่ 18 การศึกษา Myth จึงแยกตัวออกมาเป็นศาสตร์ศาสตร์หนึ่งอย่างแท้จริง (Dorson 1976: 74) แม้ว่าในปัจจุบันการศึกษา Myth จะผสมผสานเข้าไปอยู่ในสาขาวิชามานุษยวิทยาบ้าง วรรณคดีบ้าง หรือเทววิทยาบ้างก็ตาม แต่นักเขียนเกี่ยวกับ Myth ส่วนใหญ่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับคติชาวบ้าน เช่น Franz Boas, Stith Thompson, Archer Taylor บุคคลเหล่านี้มีผลงานปรากฏในวารสาร Journal of the Folktale Institute และวารสาร Folktales of the World Series อีกด้วย

ต่อมาในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับ Myth ได้ให้ความสนใจศึกษาวัฒนธรรมภาษาหนังสือควบคู่กันไปกับวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดด้วยปาก มีการรวบรวมข้อมูลทางประเพณีและความเชื่อถือต่าง ๆ ที่ละเอียดละออมากกว่าเดิมสำหรับนำมาศึกษาเปรียบเทียบ แทนที่จะศึกษาจากการเขียนบันทึกของนักปราชญ์ในสมัยก่อนเท่านั้น ความตื่นตัวในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของทฤษฎีวิวัฒนาการของ Darwin (Dorson, in Murray, ed. 1968: 77) ทฤษฎีกระตุ้นให้เกิดความสนใจในเรื่องการพัฒนาการของชนชาติมนุษย์ เป็นเหตุให้ผู้ศึกษาเกี่ยวกับนิยายปรัมปรา (Mythologist) หันมาศึกษาทดสอบข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมและธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งนี้ โดยมีแนวความคิดว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมย่อมสะท้อนให้เห็น บางสิ่งบางอย่างที่หลงเหลือมาจากสังคมยุคป่าเถื่อน (Savage) โดยชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อของคนในสังคม พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งถ่ายทอดผ่าน Myth เป็นสิ่งที่หลงเหลือมาจากอดีตหรือสังคมสังคมยุคต้น ๆ นักคติชาวบ้านบางท่าน เช่น Andrew Lang, G.L. Comme, E.S.

Hartland และ Edward Clodd ยอมรับแนวคิด พวกเขาเชื่อว่าการวิวัฒนาการของวัฒนธรรมหรือสังคมนั้นผ่านขั้นตอนของวิวัฒนาการอย่างเดียวกัน (Unilinear Evolution) แต่ละขั้นตอนได้กำหนดไว้แน่นอนและเหมือนกันสำหรับทุกสังคม ถึงแม้ว่าแต่ละสังคมจะวิวัฒนาการเร็วช้าไม่เท่ากันก็ตาม ร่องรอยจากอดีตที่ยังคงเหลืออยู่ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าสังคมต่าง ๆ ได้ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ในยุคแรก ๆ มาแล้ว (Dorson in Murray ed. 1960: 77) โดยเหตุนี้ การศึกษา Myth ในศตวรรษที่ 18-19 จึงถือว่าเป็นการศึกษาเรื่องในอดีตที่ถูกหลงลืมไปเป็นซากของอดีตหรือเป็นส่วนที่หลงเหลืออยู่จากอดีต (Survivals) นักวิชาการที่ศึกษา Myth ในระยะนี้ จึงมักจะศึกษา Myth ของกรีกและโรมันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นสังคมที่เจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณกาล และมีร่องรอยจากอดีตเหลืออยู่ให้ศึกษาเป็นอันมาก ตอนปลายศตวรรษที่ 18-19 การศึกษา Myth ซึ่งแยกออกมาเป็นศาสตร์ศาสตร์หนึ่ง ก็ได้รับความสนใจในหมู่นักวิชาการสาขาต่าง ๆ ทั้งนักมานุษยวิทยา นักคติชนวิทยา นักภาษาศาสตร์ นักปรัชญา ฯลฯ ในประเทศต่าง ๆ ก็ได้ตื่นตัวหันมาศึกษา Myth กับวัฒนธรรมของตนอย่างจริงจัง

ในประเทศเยอรมัน พี่น้องตระกูลกริมม์ คือ Jacob Grimm (1785-1863) และ Wilhem Grimm (1786-1859) ออกศึกษารวบรวมนิทานชาวบ้าน เขาเชื่อว่าการศึกษาวรรณกรรมโบราณต่าง ๆ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวบ้านเหล่านี้ จะทำให้เขาสามารถสร้างรูปวัฒนธรรมสมัยก่อนได้ ในหนังสือ Deutsche Mythologie (1835) Jacob Grimm ได้เรียกร้องให้คำนึงถึงคุณค่าของข้อมูลที่ได้มาจากการบอกเล่าของชาวบ้าน ซึ่งข้อมูลและนิยายปรัมปราเหล่านี้จะเป็นเครื่องสนับสนุนเอกสาร และบันทึกข้อเขียนต่าง ๆ (Dorson 1976: 34) พี่น้องตระกูลกริมม์สนใจศึกษาคติชาวบ้านเฉพาะด้าน คือนิทานชาวบ้าน พวกเขาศึกษารวบรวมอย่างมีระบบ Jacob และ Wilhelm Grimm จึงมักถูกอ้างถึงในฐานะเป็นบิดาของคติชาวบ้าน นิทานเหล่านี้เป็นที่นิยมกันแพร่หลายตราบนานจนกระทั่งทุกวันนี้ ในช่วงที่พี่น้องตระกูลกริมม์ เรียกร้องให้นักวิชาการสนใจศึกษาคติชาวบ้าน ขณะนั้นเยอรมันอยู่ในสภาพภาวะเศรษฐกิจตกต่ำพ่ายแพ้สงคราม ผลงานของพี่น้องตระกูลกริมม์ จึงมีส่วนช่วยให้เกิดความรู้สึกชาตินิยม ปลูกเร้าลัทธิชาตินิยมเยอรมัน ย้ำความสำนึก ความภาคภูมิใจของชาวบ้านจากนิทาน ประเพณี เพลง ภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ และนิยายปรัมปรา ดังเช่น Jacob Grimm ได้เขียนไว้ในคำนำของหนังสือ Germanic Mythology ว่า นิยายปรัมปรา

เหล่านี้มีขั้มรดกที่รับมาจากอารยธรรมของกรีก-โรมัน แต่เป็นมรดกที่ได้รับมาจากชนเผ่าเยอรมันดั้งเดิม และก่อให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมเยอรมันขึ้น อิทธิพลของกริมม์เกี่ยวกับการศึกษานิยายปรัมปรานี้ได้กระตุ้นให้นักวิชาการหันมาสนใจศึกษา Myth ในหลาย ประเทศ

ในประเทศอังกฤษนักคติชนวิทยา เริ่มศึกษาคติชาวบ้านในปี 1777 John Brand ได้ศึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม พิธีกรรม จากหนังสือ Observations on Popular Antiquities เขาชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมโบราณที่เจริญมาก่อนหน้าที่จะสลายไป ความเชื่อเกี่ยวกับอดีตหลายอย่างส่องให้เห็นถึงความเจริญของมนุษย์ในยุคป่าเถื่อน เขาจึงเรียกสิ่งที่เขาศึกษาสังเกตนี้ว่า "สิ่งโบราณของประชาชน" (Popular Antiquities) ในปี 1846 William John Thoms ได้สนใจเกี่ยวกับของโบราณของประชาชน เขาได้รวบรวมคติชาวบ้านต่าง ๆ สมัยโบราณทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี ไสยศาสตร์ บทเพลง สุภาษิต แต่แนวคิดของ Thomas ก็ยังคงเป็นแบบเดิม คือ เน้นถึงอดีตและชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เขารวบรวมศึกษาเป็นวัฒนธรรมในอดีตที่หลงเหลืออยู่ (Survival) เขาเรียกร้องให้ผู้ที่ศึกษาวัฒนธรรมเหล่านี้ให้คำนึงถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตว่าได้สูญหายไปมากน้อยเพียงใด และพวกเราจะช่วยให้เรื่องราวเหล่านี้คงอยู่ได้นานเท่าใด (Dorson 1976: 35) แนวความคิดนี้เองได้ทำให้ผู้ที่ศึกษาคติชาวบ้านพยายามรวบรวมพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมโบราณต่าง ๆ ที่กำลังจะสูญไปไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากในขณะนั้น อังกฤษกำลังอยู่ในสมัยของการปฏิวัติอุตสาหกรรม การคมนาคมทำให้ความเชื่อทางไสยศาสตร์แบบเก่าคลี่คลายไป ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ Thomas Keightley ผู้เขียนเรื่อง The Fairy Mythology ได้กล่าวไว้ว่า "ความเชื่อในเรื่องนางฟ้า เทวดา ได้สูญไปจากอังกฤษแล้ว ถ้าเรื่องเหล่านี้ยังคงหลงเหลืออยู่ก็คงจะอยู่ในที่ที่ไม่มีเครื่องจักรไอน้ำใช้ ไม่มีโรงงานปั่นฝ้าย ในที่ที่ไม่มีการไปรษณีย์สื่อสารไปถึง ในท้องถิ่นเช่นนี้ เราอาจจะรวบรวมตำนานต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก" (Dorson 1975: 35)

ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีส่วนทำให้การศึกษา Myth เปลี่ยนแปลงไป Max Muller เป็นบุคคลสำคัญที่กระตุ้นให้มีการศึกษา Myth ในรูปแบบวิทยาศาสตร์มากขึ้นใน Notes and Queries (1856) เป็นบทความที่ทำให้

Muller มีชื่อเสียงในการศึกษา Myth แบบ Comparative Mythology แนวความคิดของ Muller แพร่หลายมากในคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือสมัยวิกตอเรีย George Cox สนับสนุนแนวคิดของ Muller เขาได้ศึกษาวีรบุรุษในนิยายปรัมปราหลายเรื่องด้วยกัน เช่น Hercules, Perseus, Oedipus, Samson, Beowulf ซึ่งเรื่องราวนิยายปรัมปราเหล่านี้มักจะกล่าวถึงการต่อสู้เชิงเปรียบเทียบกันระหว่างกลางวัน-กลางคืน ความมืด-ความสว่าง ความดี-ความชั่ว ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของ Muller บุคคลสำคัญที่ต่อต้านได้แก่ Andrew Lang เขาคัดค้านว่า เราไม่สามารถทึกทักเอาว่าตัวละครและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในนิยายปรัมปรา 2 เรื่องเหมือนกันได้ นิยายปรัมปราทั่วไปไม่ได้มาจากเรื่องของพระอาทิตย์ หากแต่เป็นเรื่องของการนับถือผีแสงเทวดา และการนับถือสัตว์เป็นบรรพบุรุษ เป็นต้นเค้าของนิยายปรัมปราเหล่านั้น วงวิชาการให้ความสนใจในการโต้แย้งของเจ้าของแนวคิดนี้มาก การโต้แย้งดังกล่าวทำให้มีการแบ่งกลุ่มผู้สนับสนุนแนวคิดแต่ละฝ่าย Edward B. Tylor ยอมรับแนวคิดของ Muller และทำให้เขาหันมาสนใจอารยธรรมของมนุษย์ใน Primitive Culture (1871) เขาอธิบายถึงการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างละเอียด ตั้งแต่ยุค Savagery, Barbarism และ Civilization ใน Primitive Culture เล่ม 2 เขากล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีแสงเทวดาทั้งเล่ม Tylor มักถูกอ้างถึงในฐานะของผู้บัญญัติคำว่า "Animism" หมายถึงลัทธิบูชาผีแสงเทวดาแต่ความจริงแล้ว Tylor เป็นผู้ให้ความหมายใหม่ที่กว้างออกไป สำหรับ Tylor แล้ว Animism เป็นตัวแทนของสิ่งที่หลงเหลือจากอดีตและยังคงอยู่ในสังคมปัจจุบัน (Tylor 1957: Introduction X) (Survival) คำว่า สิ่งที่หลงเหลือจากอดีตนี้ Tylor หมายถึง พิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีนิยายปรัมปรา ซึ่งเป็นสิ่งที่ตกค้างมาจากสังคมในอดีตและยังคงอยู่ในสังคมปัจจุบัน โดยเหตุนี้ทำให้นักมานุษยวิทยาเริ่มต้นหันมาสนใจเกี่ยวกับคติชาวบ้านต่าง ๆ โดยเฉพาะนิยายปรัมปรา ได้มีการรวบรวมความเชื่อ พิธีกรรม นิยายปรัมปรา โดยมุ่งจะอธิบายเปรียบเทียบ วัฒนธรรมในอดีตจากสิ่งที่หลงเหลืออยู่กับวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบัน

ในศตวรรษที่ 19 Sir James Frazer (1854-1941) นักมานุษยวิทยาชาวสก็อต ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อไสยศาสตร์ เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง งานเขียนของเขาเรื่อง The Golden Bough (1890) เนื้อหากล่าวถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ความเชื่อไสยศาสตร์

นิยายปรัมปรา Bronislaw Malinowski (1884-1942) เป็นผู้หนึ่งที่สนใจศึกษา Myth เขาได้อ่านหนังสือ The Golden Bough ของ Frazer บทความที่สำคัญของเขา คือ "Myth in Primitive Psychology" (1926) เขาอธิบายว่านิยายปรัมปราของชาวหมู่เกาะโทรเบียน ยังคงหลงเหลือจากอดีตและคงอยู่ได้เนื่องจากนิยายปรัมปราเหล่านี้มีบทบาทหน้าที่ (Functions)

ส่วนในประเทศแถบสแกนดิเนเวีย นักคิดชาวบ้านชาวนอร์เวย์ Christen Asbjornson และ Jorgen Moe ได้เก็บรวบรวมนิยายปรัมปราต่าง ๆ เพื่อหวังจะฟื้นฟูนิยายปรัมปราในรูปแบบของสิ่งที่หลงเหลืออยู่ ซึ่งประเพณีชาวบ้านในสมัยโบราณในปี ค.ศ. 1908 Axel Olrik ได้ศึกษารวบรวม Myth ของชาวสแกนดิเนเวียและวิเคราะห์โครงสร้างของ Myth ออกเป็นแบบแผนต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกันในเรื่องของความนึกคิด อารมณ์ แต่แตกต่างกันไปบ้างอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับวิธีเล่า

ในอเมริกาเนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้ลักษณะสังคมเปลี่ยนแปลง การศึกษาคิดชาวบ้านก็เริ่มเปลี่ยนไป Donald Mckelvic ศึกษาคิดชาวบ้านในเขตอุตสาหกรรม ทอผ้า จุดมุ่งหมายของเขาไม่ได้ศึกษาสิ่งที่หลงเหลือจากอดีตต่อไป แต่เป็นการศึกษาชนบทรรม เนียม ประเพณีที่ชาวบ้านยังคงปฏิบัติอยู่อย่างเข้มแข็ง R.P. Dore, Richard M. Dorson ค้นพบว่าในเมืองใหญ่ ๆ มีชนบทรรม เนียมประเพณีที่เป็นแบบคิดชาวบ้านอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ความเชื่อถือเรื่องโชคลาง ของขลัง พิธีกรรม เขาจึงตั้งสมมุติฐานว่า วัฒนธรรมเหล่านี้จะคงอยู่ได้นานเท่าไรขึ้นอยู่กับ เชื่อชาติ การเบียดเบียนของวัฒนธรรม การเกิดคิดชาวบ้านใหม่ ๆ เป็นต้น ในสังคมสมัยใหม่ Micky Mouse ถูกนำไปเปรียบเทียบกับวีรบุรุษแบบในตำนาน ซุปเปอร์แมน ทาร์ซาน เปรียบได้กับเทพเจ้าสมัยเก่าที่มีอำนาจ Myth ถูกนำไปเป็นเครื่องมือทางธุรกิจไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เช่น การชักจูงคนจำนวนมากไปดูภาพยนตร์ชื่อว่า Myth ของกริมม์ ส่วนเรื่องราวของ Paul Bunyan* ก็ถูกนำมาใช้ ในการโฆษณาสินค้า ในผลิตภัณฑ์ของโรงงานใหญ่ ๆ หรือแม้แต่การโฆษณาธุรกิจท่องเที่ยว (Dorson, in Murray ed. 1960: 85) ในสังคมปัจจุบัน เทพเจ้าหรือวีรบุรุษใน Myth

* Paul Bunyan เป็นชื่อวีรบุรุษที่ทำงานเกี่ยวกับไม้ซุงที่มีชื่อเสียงปรากฏในคิดชาวบ้านอเมริกัน ในฐานะที่มีความแข็งแรงและมีพลังเหมือนมนุษย์เสมือน เป็นมนุษย์กึ่งเทพเจ้า.

เปลี่ยนแปลงไป กลุ่มวัยรุ่นหันไปคลั่งไคล้ดารากาภาพยนตร์ นักร้อง เช่น John Connery, Paul Newman, Michael Jackson, Elizabeth Taylor บุคคลเหล่านี้ได้รับการยกย่องดุจดัง เทพบุตรหรือวีรบุรุษ-วีรสตรี

ส่วนนักวิชาการรัสเซียที่ศึกษา Myth นั้นยังคงยึดแนวคิดของ Muller และการเปรียบเทียบคตินชาวบ้านเพื่อหาสิ่งเก่าดั้งเดิมในอดีต Alexander Nikolayevich Afanasyev ได้สำรวจนิทานเรื่องเล่า บทเพลงพื้นบ้าน นิยายปรัมปรา และศึกษาเรื่องราวเหล่านี้แบบ Comparative Mythology ส่วน Vsevolod Fyodorovich Miller ศึกษา Myth ในแนวประวัติศาสตร์ เขาได้ศึกษา Myth ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของรัสเซีย และพยายามศึกษาประวัติศาสตร์ที่อยู่ในสมัยใกล้เคียงเขามากที่สุดก่อน ทำให้เกิดผลงานมากมายและไม่เก่าแก่จนเกินไป (Dorson 1976: 40-41)

ในประเทศญี่ปุ่น การศึกษาคติชาวบ้านเป็นไปในเรื่องของอดีตก่อนเกิดพุทธศาสนา ชาวญี่ปุ่นก็นับถือเทพเจ้า Kunio Yanagita ศึกษาจากพิธีกรรม ข้อห้ามและตำนานใน Studies in Japanese Folklore เขาพูดถึงการนับถือบูชาเทพเจ้า เช่นเดียวกับ Toshihiro Hirayama ศึกษาถึงเทพเจ้า Ta-no-Kami ผู้ดูแลคุ้มครองไร่นา จะต้องมีการบูชาเทพเจ้าเหล่านั้นหลังฤดูเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ยังมีการบูชาเทพเจ้าที่เรียกว่า "Yashiki-Gami" (Dorson 1976: 42) เพื่อดูแลคุ้มครองลูกหลานสืบต่อไป

กล่าวโดยสรุปในช่วงศตวรรษที่ 18-20 การศึกษา Myth มุ่งศึกษาสิ่งที่หลงเหลืออยู่จากอดีต การศึกษา Myth ในยุโรปเติบโตมาจากการศึกษา Myth เกี่ยวกับเทพต่าง ๆ ของอารยธรรมโบราณ โดยเฉพาะกรีกและโรมัน (Classical Mythology) ส่วนการศึกษา Myth ของชนเผ่าดั้งเดิมหรือสังคมที่ไม่มีตัวหนังสือใช้นั้น เริ่มศึกษาจริงจังประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยการศึกษาวัฒนธรรมในชนบท ในสมัยต่อมาได้มีความคิดเห็นโต้แย้งขึ้นแนวคิดใหม่ถือว่า ไม่จำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรมเฉพาะในชนบทเท่านั้น ชาวชนบทที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมือง และลูกหลานของชาวชนบทที่เกิดขึ้นในเมืองยังคงดำเนินชีวิตแบบเดิมอยู่ จากแนวคิดใหม่นี้ ทำให้การศึกษา Myth ได้ขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้น ได้พัฒนามาเป็นศึกษา Myth ทั้งในสังคมชนบทและสังคมเมือง วิธีการถ่ายทอดโดยทางปากมาเป็นวิธีการสื่อสารสมัยใหม่เป็นที่แน่นอนว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เกิดขึ้น ย่อมทำให้การศึกษา Myth ย่อมเปลี่ยนแปลง

ไปด้วย Myth ดูเหมือนจะเลื่อนลางไปในความคิดของผู้สนใจศึกษา นิยายปรัมปรา ความหมายของ Myth เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เทพเจ้าใน Myth ก็เป็นเพียงรูปภาพที่อยู่ในความฝันเท่านั้น (Dorson in Murray ed. 1960: 84) การศึกษา Myth ในสังคมเมืองจึงค่อนข้างจะซับซ้อน เป็นเรื่องสำหรับผู้ศึกษานิยายปรัมปราทั้งหลายจะต้องพยายามปรับปรุงวิธีการศึกษาให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ด้วย

แนวความคิดทฤษฎีในการศึกษา Myth...

แนวความคิดทฤษฎีในการศึกษา Myth นั้น มีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน แต่จะกล่าวถึงเฉพาะแนวความคิดทฤษฎีในการศึกษา Myth ที่นำมาใช้กับการวิเคราะห์ Myth อย่างจริงจัง และเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายดังนี้คือ

1. แนวความคิดทฤษฎีแบบ Solar Mythology
 2. แนวความคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psycho-Analytical Approach)
 3. แนวความคิดทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism)
 4. แนวความคิดทฤษฎีการหน้าที่นิยม (Functionalism)
1. แนวความคิดทฤษฎีแบบ Solar Mythology

ในศตวรรษที่ 19 นักปรัชญา นักเทววิทยา นักนิยายปรัมปรา ได้สนใจศึกษา Myth กันมากโดยเฉพาะในเยอรมัน เนื่องจากพวกเขาคิดว่า Myth เท่านั้นที่จะเป็นกุญแจไปสู่ความลึกลับของศาสนาที่หลงเหลืออยู่ในสังคมปัจจุบัน ผู้มีบทบาทสำคัญในแนวคิดนี้คือ Max Müller (1823-1900) นักปรัชญาสำนัก Nature Mythology ของเยอรมัน Müller นักคิดทฤษฎีกลุ่มนี้ เชื่อว่าวัฒนธรรมต่าง ๆ ในยุโรปมีต้นเค้ามาจากอารยธรรมอารยันของอินเดียโบราณ ดังนั้น วัฒนธรรมของอินเดียและยุโรปจึงมีความสัมพันธ์กันทั้งภาษา และ Myth เนื่องจากมีแหล่งกำเนิดร่วมกัน (Indo-European) เมื่อ Müller นำเอาแนวคิดนี้มาวิเคราะห์ Myth ทำให้เกิดการตื่นตัวในการศึกษา Myth แบบวิทยาศาสตร์มากขึ้น เขาได้เสนอบทความ "Comparative Mythology" (1856) ลงใน Oxford Essays ทำให้ทฤษฎีนี้รู้จักกันในนามของ "Solar Mythology" หรือศาสตร์ของการเปรียบเทียบนิยายปรัมปรา (Scott Littleton 1966: 34)

แนวคิดทฤษฎีแบบ Solar Mythology ของ Müller กล่าวถึงนิทานพื้นบ้าน
พื้นเมืองทั่ว ๆ ไปวิวัฒนาการมาจาก Solar Myth หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เรื่องราวของ
พระอาทิตย์เป็นต้นกำเนิดของนิทานทั่วไป Müller ได้แนวความคิดจากการเฝ้าดูพระอาทิตย์ขึ้น
พระอาทิตย์ตก ในแต่ละวัน เสมือนเป็นการต่อสู้กันระหว่างกลางวันและกลางคืน ความมืดและ
ความสว่าง (Dorson 1968: 76) Muller ได้นำเอาพระอาทิตย์มาตีความหมายในทางปรัชญา
ว่าพระอาทิตย์เป็นตัวแทนเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น Zeus, Hercules, Perseus ซึ่งเปรียบเทียบกับ
เทพเจ้าในคัมภีร์พระเวทของอารยันแล้ว Müller พบว่า เทพต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระเวท
เช่น พระอิศวร พระอินทร์ พระอัคนี แท้ที่จริงก็คือ เทพเจ้าองค์เดียวกัน คือ พระอาทิตย์
แต่คนในสมัยหลังไม่เข้าใจความหมายของคำในคัมภีร์พระเวท ต่างก็ตีความแตกต่างกันออกไป
ซึ่ง Müller ใช้ศัพท์กล่าวถึงความเข้าใจผิดทางภาษานี้ว่า "Disease of Language"
(Scott Littleton 1966: 34) และผลที่ตามมาคือทำให้เกิดนิยาย นิทาน เรื่องราวของ
เทพต่าง ๆ นี้น่ามากมาย ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว Müller เห็นว่า เรื่องทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของพระอาทิตย์
แม้ว่า กลางวัน กลางคืน ฤดูหนาว ฤดูใบไม้ผลิ ความชรา ความมรณะ ล้วนแต่มีกำเนิดจาก
การเคลื่อนไหวของพระอาทิตย์ทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดทฤษฎีนี้เป็นการเริ่มการวิเคราะห์
เชิงสัญลักษณ์ มีการวิเคราะห์ในสิ่งที่ตรงข้ามกัน ซึ่ง Levi-Strauss นำมาประยุกต์ต่อมา
เป็นแนวคิดเกี่ยวกับคู่ที่ตรงกันข้ามกัน

แม้แนวคิดทฤษฎีของ Müller จะเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย แต่ก็มีผู้แสดงความคิดเห็นต่อต้าน
เขาอยู่ไม่น้อย เช่น Andrew Lang (1814-1912) คำนวณว่า สิ่งที่ Müller อธิบายเป็นเรื่อง
ที่สร้างขึ้นเองเป็นเรื่องที่เพ้อฝันมากกว่าความเป็นจริง เทพเจ้าสุริยะที่ Müller พูดถึงนั้น
ไม่ได้ยิ่งใหญ่เท่าที่ Müller อ้างในสาขาวิชา Mythology นักปรัชญาคนอื่น ๆ ก็พบแนวคิดที่
คล้ายคลึงกัน เช่น Kuhn, Welcker, Schwartz, Breal ค้นพบเทพเจ้าแห่งพายุ
เทพเจ้าสายฟ้า เทพเจ้าแห่งเมฆ เทพเจ้าแห่งฝน แต่แนวคิดเหล่านี้ไม่ถูกตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ
จึงไม่เป็นที่รู้จักกัน (Andrew Lang 1897: 2) Müller เน้นเปรียบเทียบภาษามากเกินไป
เน้นเรื่องราวเก่า ๆ ในคัมภีร์พระเวทของอินเดียน ซึ่งไม่ได้เสนอแนวคิดในเรื่องของนิยายปรัมปรา
เท่าใดนัก (Scott Littleton 1966: 35)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดทฤษฎีของ Müller ยังเป็นที่สนใจของนักวิชาการในสำนัก Natural Mythology อยู่บ้าง ผู้ที่สืบทอดเจตนารมณ์ของ Müller ก็คือ Georges Dumézil (1924) การศึกษา Myth ของ Dumézil ศึกษาเปรียบเทียบศาสนา อินโด-ยุโรป (Indo-European Religion) ในฐานะที่เป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมในยุโรป รู้จักกันในชื่อว่า "Neo-Comparativism" (Scott Littleton 1966: 36) และมีอิทธิพลต่อนักคิดรุ่นต่อ ๆ มา คือ Sir James Frazer, Emile Durkheim, Marcel Mauss และนักคิดอื่น ๆ อีก

๓. แนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psycho-Analytical Approach)

ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 มีแนวคิดทฤษฎีในการศึกษา Myth ที่น่าสนใจหลายทฤษฎี ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นับเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ถือกำเนิดในเยอรมัน โดย Sigmund Freud แล้วแพร่หลายไปทั่วโลก ทฤษฎีนี้เป็นความสำคัญของการวิเคราะห์ทางจิต ว่ามีผลเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ เนื้อหาของคตินิยายบ้านล้วนแต่เป็นสิ่งที่เกิดจากกระบวนการทางจิตใจ เป็นการตอบสนองของอารมณ์ความต้องการและยังเป็นการแสดงออกของอารมณ์ ความรู้สึกภายในของมนุษย์ ทั้งความกลัว ความเกลียดชัง ความปรารถนา ฯลฯ

ใน The Interpretation of Dream, Freud กล่าวถึงความฝันของปัจเจกของบุคคล เป็นการสะท้อนความรู้สึกนึกคิดในจิตไร้สำนึก (Unconscious) ของบุคคลนั้น ๆ ออกมา และเนื่องจากมนุษย์ไม่เข้าใจกระบวนการของจิตไร้สำนึกและไม่สามารถอธิบายความฝันของเขาได้ เขาจึงเกิดความเชื่อในสิ่งที่เหลือเชื่อหรือสิ่งที่ขาดเหตุผล

*Sigmund Freud แบ่งระดับความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ คือ

- (1) จิตสำนึก (Conscious) คือรู้ว่าทำอะไร คิดอะไร สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร ในขณะนั้น
- (2) จิตใต้สำนึก (Subconscious) คือความคิดความจำที่อาจจะลึกได้เมื่อมีสิ่งกระตุ้น และ
- (3) จิตไร้สำนึก (Unconscious) คือแรงกระตุ้นหรือพลังซึ่งถูกเก็บกดไว้ภายในจิตใจและไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดได้ (ขุนทรัพย์ บุชปธำรง ใน ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ 2525: 61)

(Ernest, in Dundes ed. 1965: 89) และ Myth ก็เกิดขึ้นจากแนวคิดนี้เช่นกัน Freud เสนอว่าสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่พบในความฝันของมนุษย์ก็มีลักษณะเหมือนสัญลักษณ์ที่ปรากฏใน Myth และมีสัมพันธ์กับภาวะที่เก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก Freud จึงมองเห็น Myth เป็นเครื่องระบายความเก็บกดบางอย่างและความรู้สึกผิดของมนุษย์ ดังปรากฏในเรื่อง Oedipus

จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud ทำให้นักคิดหลายท่าน เช่น Jung Farennczi, Erich From, Ernest Jones, Kerényi หันมาศึกษา Myth ในเรื่องของจิตไร้สำนึก และเกิดแนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์แนวใหม่ขึ้น (New Symbolism) เป็นการวิเคราะห์ในเชิงสัญลักษณ์ทางเพศ เช่น เทพเจ้า Promytheus ซึ่งกลุ่มนักคิดทฤษฎี Solar Mythology ตีความว่าเป็นสัญลักษณ์ของสายฟ้า เพราะเป็นผู้นำไฟมาให้มนุษยโลก แต่นักคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์คือ Abraham ตีความใหม่ว่าเป็นสัญลักษณ์ของเพศชายที่โหดเหี้ยม เพราะมนุษย์ยุคโบราณจุดไฟโดยใช้ไม้กลม ๆ ยาว ๆ ปั่นบนไม้อีกท่อนหนึ่ง ไม้กลมยาวนี้ คือสัญลักษณ์ลิงค์ (วรรณิ์ แอนเดอร์สัน 2531: 26) Fromm เสนอว่า สัญลักษณ์ทางเพศจะเห็นได้จากวัตถุที่กล่าวถึงในเรื่อง เช่น ท่อนไม้ ต้นไม้ มีด ดาบ เป็นสัญลักษณ์เพศชาย ส่วนถ้ำ ขวด ปรดุดอกไม้ เป็นสัญลักษณ์เพศหญิง เมื่อตัวละครฝันหรือมีการบรรยายถึงการเดินว่า การขึ้นมา นั่นคือ ผู้เล่าบรรยายถึงความสุขทางเพศเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งนักคิดชนวิทยาในปัจจุบันวิจารณ์ว่า เป็นการตีความเกินความจริง ส่วน Jung ก็พบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเทพเจ้ามนุษย์ และสัตว์ก็สะท้อนจิตสำนึกควบคู่ไปกับจิตไร้สำนึกทั้ง 2 ด้าน คือ บางครั้งมีความเมตตาให้ความช่วยเหลือมนุษย์ แต่บางครั้งก็โหดร้ายลงโทษมนุษย์อย่างรุนแรง (Dorson, in Murray ed. 1960: 83)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud ก็ได้รับความสนใจมาก การวิเคราะห์เรื่อง Oedipus เป็นที่ยอมรับจนเกิดศัพท์ใช้ในวงการจิตวิเคราะห์ว่า "ปมอติปุล" (Oedipus Complex) (Lessa, in Dorson 1965: 117) แท้ที่จริง Freud คาดว่าเรื่องนี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของ Myth เพราะเป็นเรื่องที่ประกอบด้วยสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมทุกชาติทุกภาษาโดยทั่วไป

3. แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism)

ในศตวรรษที่ 19 วิธีการศึกษารูปแบบหรือโครงสร้างของ Myth (Structural Approach) ก็เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ Claude Levi-Strauss นักมานุษยวิทยา ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้บุกเบิกทฤษฎีนี้ เขาชอบศึกษาภาษา ศิลปะ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งศึกษาเกี่ยวกับ Myth เขาได้แนวคิดนี้จากการศึกษาภาษาศาสตร์แนวโครงสร้าง (Structural Linguistics) ของ Roman Jakobson ซึ่งศึกษาภาษาในฐานะเป็นระบบสัญลักษณ์ มาใช้แทนความหมาย วิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมทางสังคม Levi-Strauss ได้รับอิทธิพลแนวคิดทางภาษาศาสตร์ จากการวิเคราะห์หน่วยของภาษา ตั้งแต่หน่วยใหญ่ ๆ ได้แก่ ประโยค ไปจนถึง วลี คำ จนถึงหน่วยที่เล็กที่สุดของเสียงพูด และค้นหากฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเหล่านี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะทำให้สามารถสื่อความหมายได้ เช่น หากเราเรียงคำในประโยค สลับที่กันไม่ตรงกับหลักไวยากรณ์ (Syntacmatic) ก็ไม่สามารถสื่อความหมายได้ตามที่ต้องการ หรือเสียงเพียงเสียงเดียวไม่มีความหมาย แต่เมื่อรวม ๆ กันหลาย ๆ เสียงจึงจะเกิด ความหมาย (Levi-Strauss 1963: 208)

Levi-Strauss เสนอว่า Myth เป็นปรากฏการณ์ที่สามารถวิเคราะห์ได้ทำนองเดียวกับภาษา Myth แต่ละส่วนวนถ้าพิจารณาแยกออกเป็นประโยค ๆ โดยพยายามย่อให้เป็นประโยคที่สั้นที่สุด แล้วดูว่ามีความสัมพันธ์อะไรที่ซ้ำกันบ้างในระหว่างประโยคเหล่านี้ นำมาจัดเป็นกลุ่มเป็นชุด (Mytheme) และจึงดูว่า Mytheme ต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างไร เราก็จะค้นพบว่าอะไรอยู่เบื้องใต้ของโครงสร้าง (Underlying Structure) ของ Myth นี้ (ปริตดา 2531: 16) จากการศึกษาวិเคราะห์ Myth ของกรีกเรื่อง Oedipus เขาพบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำกัน และตรงกันข้ามกันแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง เช่น การปฏิเสธการกำเนิดมนุษย์จากดิน - การยอมรับว่ามนุษย์กำเนิดมาจากดิน (Denial of the Origin of Man- Persistence of the Origin of Man) (Levi-Strauss 1963: 214) Levi-Strauss ได้เสนอความคิดในเรื่องของสิ่งที่ขัดกันหรือตรงข้ามกันไว้ใน "The Structural Study of Myth" ซึ่งเขาใช้คำว่า "Binary Opposition" อันหมายถึง "คู่ของสิ่งที่ตรงข้ามกัน" (ศิริพร ฐิตะฐาน 2531: 8) เช่น ดิน-ฟ้า, ชีวิต-ความตาย, สุข-ดิบ, ความดี-ความชั่ว เป็นต้น

แนวความคิดของ Levi-Strauss ได้ถูกวิจารณ์ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความคลุมเครือของโครงสร้าง ไม่มีมาตรฐานในการแบ่งประโยค และการค้นหาความสัมพันธ์ของประโยคเหล่านั้น มีผู้วิจารณ์ว่า Levi-Strauss เลือกเฉพาะประโยคที่ตรงกันข้ามกันมาวิเคราะห์ และเราไม่สามารถสรุปได้ว่า ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ของเขาน่าเชื่อถือได้มากเพียงใด

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของ Levi-Strauss ก็มีอิทธิพลต่อนักคิดรุ่นต่อมา เช่น Edmund Leach (1962) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ เขาค้นคว้าต่อจาก Levi-Strauss และตั้งข้อสมมติฐานว่า แบบแผนที่ซ่อนอยู่ภายใต้โครงสร้างอาจมีความคล้ายคลึงกัน แต่อาจจะถูกบิดเบือนจากพื้นผิวที่ปิดบังก็ได้ ในระยะหลังนี้ Leach เป็นผู้วิจารณ์และตีความงานของ Levi-Strauss เป็นภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก ผู้ที่ได้รับอิทธิพลแนวคิดของ Levi-Strauss อีกท่านหนึ่งก็คือ Roland Barthes จากผลงานที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ Mythologies (1972) เขาเสนอความคิดในแนวแบบสมัยใหม่ แต่ตัวเขาเองไม่เป็นที่รู้จักในหมู่นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน เขานำความคิดในรูปแบบของการขัดกันเองมาพิจารณาในการวิเคราะห์สังคมสมัยใหม่ สิ่งที่สะท้อนให้เข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของชนชั้นกลางมาจาก รูปแบบตัวตนที่ปรากฏอยู่ในสังคมสมัยใหม่นั้นเอง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา Myth รูปแบบใหม่ก็ตาม งานของเขาก็เป็นที่ยอมรับในการเขียนบทความให้เป็นในแนววิทยาศาสตร์มากขึ้น

4. แนวคิดทฤษฎีการหน้าที่นิยม (Functionalism)

ทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมแพร่หลายในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 นักคิดทฤษฎีนี้เชื่อว่าทุกอย่างล้วนแต่มีความหมายและหน้าที่ในสังคมทั้งสิ้น ไม่มีลักษณะทางวัฒนธรรม (Trait) ใดที่ไม่มีหน้าที่ ทั้งนี้เพราะลักษณะทางวัฒนธรรมที่ไม่มีหน้าที่ก็จะคงอยู่ในสังคมปัจจุบันไม่ได้ แนวคิดทฤษฎีนี้จึงเน้นความสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมด้านที่เป็นระบบบูรณาการ (Intergrated System) หมายความว่า องค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมทำหน้าที่ช่วยเหลือ สนับสนุน เชื่อมโยงกันทั้งระบบ สังคมทั้งระบบจะได้รับการกระทบกระเทือนเมื่อส่วนย่อยเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไป และจะเกิดปฏิกิริยาแบบลูกโซ่ในทำนองเดียวกับคำว่า Function ในวิชาคณิตศาสตร์ คือ $y = f(x)$ เมื่อ x เปลี่ยนแปลงไป y ก็เปลี่ยนไปด้วย (Garbarino 1977: 59)

แนวคิดทฤษฎีการหน้าที่นิยม กลายเป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่เด่นที่สุดของ
 อังกฤษ ในศตวรรษที่ 19 (ช่วงปี ค.ศ. 1930) จากผลงานของ Franz Boas Branislaw
 Malinowski และ A.R. Radcliffe-Brown แนวคิดทฤษฎีนี้คัดค้านกับแนวคิดวิวัฒนาการ
 และทฤษฎีการกระจายวัฒนธรรม กล่าวคือ Boas ไม่นิยมอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม
 ในเชิงขั้นตอน โดยเฉพาะการกล่าวว่าทุกสังคมจะต้องผ่านขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน สิ่งที่ Boas
 ให้ความสนใจคือความแตกต่างของวัฒนธรรมที่จะต้องดูได้จากประวัติศาสตร์ โดยอาศัยการ
 บันทึกรวบรวมด้วยภาษาของคนในวัฒนธรรมที่ศึกษาเพื่อเข้าใจความคิดของเจ้าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริง
 สำหรับ Malinowski ผู้ที่รับอิทธิพลจาก Boas และ Frazer เห็นว่าการที่เราจะเข้าใจ
 วัฒนธรรมของคนในสังคมนั้น ๆ ได้ ไม่ใช่เพียงแค่อ่านจากเอกสารที่มีอยู่บันทึกไว้เท่านั้น สิ่งที่
 เราจะต้องคำนึงถึงก็คือความเข้าใจถึงสภาพชีวิตของชาวบ้าน รวมไปถึงการจัดระเบียบทาง
 สังคมและภาวะแวดล้อม (Social Context) ในการศึกษา Myth ก็เช่นเดียวกัน Myth
 ในสังคมดั้งเดิมไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องเล่าเท่านั้น เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่
 ที่แท้จริงด้วย (Myth is not merely a story told but a realistic lived)
 (Malinowski 1954: 100) บทบาทของ Myth ในสังคมดั้งเดิม ทำหน้าที่เสมือนกฎบัตรหรือ
 กฎทางศีลธรรม เช่น บทบาทในการแบ่งกลุ่มแบ่งตระกูล สิทธิของตระกูลในการเป็นเจ้าของ
 ที่ดิน เช่น Myth ของเผ่า Malasi ในสังคมชาวโทรเบียน (Trobriand) นอกจากนี้
 ยังเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพิธีกรรม นิยมวัฒนธรรม สัมพันธ์กับความเชื่อดั้งเดิม เช่น การกำเนิดมนุษย์
 จากพื้นดิน (Malinowski 1954: 146) ด้วยเหตุนี้ Myth จึงถือเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวข้องกับ
 กับพฤติกรรมทางสังคมโดยตรง Malinowski ย้ำว่า การศึกษา Myth ไม่ใช่เป็นการศึกษา
 เรื่องราวที่น่ามาจดบันทึกลงกระดาษ แต่เป็นการศึกษาชีวิตจริงของคนในสังคมที่มี Myth อยู่และ
 Myth มีบทบาทหน้าที่อย่างไรจึงยังคงอยู่ได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องที่เล่าขานกันสืบมาเป็นเวลานาน
 หลายร้อยปี

การศึกษา Myth ในแนวคิดทฤษฎีทั้ง 4 แนวคิดนี้เป็นการศึกษาในแนวคิดและ
 ทฤษฎีที่แตกต่างกัน ซึ่งมีประโยชน์ในด้านการทำความเข้าใจ Myth ในแง่มุมต่าง ๆ กัน เช่น
 มอง Myth ในแง่การเปรียบเทียบ ในด้านจิตวิเคราะห์มองบทบาทหน้าที่ของ Myth ในสังคม
 หรือมองในแง่สัญลักษณ์โครงสร้างของ Myth การนำแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งไปใช้ในการ

วิเคราะห์ข้อมูลนั้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่จะวิเคราะห์ที่มีลักษณะใด แนวทางวิเคราะห์ความคิดทางทฤษฎีที่เราสนใจ หรือเห็นว่าสามารถอธิบายได้ดีกว่าทฤษฎีอื่น เมื่อนำประเด็นหรือปัญหาที่จะวิเคราะห์ผสมผสานกับแนวคิดทฤษฎีนั้น ก็สามารถนำไปสู่คำตอบที่เราค้นหาได้ ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีการหน้าที่มาวิเคราะห์ Myth เรื่องแถนซึ่งปรากฏในพงศาวดารล้านช้าง ตามแนวคิดของ Myth ในการศึกษาวัฒนธรรมจากบันทึกประวัติศาสตร์ของคนในวัฒนธรรม เพื่อความเข้าใจความนึกคิด โลกทัศน์ของคนในสังคมนั้น ประกอบกับข้อมูลสนามซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อเท็จจริงในภาวะแวดล้อมของชาวอีสานในปัจจุบัน ในที่นี้จึงได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีการหน้าที่นิยมมากล่าวโดยละเอียดเพื่อความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ Myth เรื่องแถนที่ศึกษาอยู่เด่นชัดขึ้น

แนวคิดการหน้าที่นิยมกับบทบาทนิยายปรัมปราเรื่องแถน

การศึกษานิยายปรัมปราที่มีอยู่ในสังคมตามแนวคิดทฤษฎีการหน้าที่นิยมไม่ได้บทบาทของ Myth ที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่มี Myth เกิดขึ้น แต่รวมไปถึงการศึกษาวัฒนธรรมและองค์ประกอบของวัฒนธรรมในสังคมด้วย ไม่ว่าจะเป็นลัทธิความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา ภาษา และศิลปหัตถกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กัน และเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้ดังนี้คือ

1. Myth มีส่วนสัมพันธ์กับลัทธิความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (belief and cult) ที่มีมนุษย์ในสังคมไม่สามารถจะหาคำตอบเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น พายุร้องฟ้าผ่าได้ จึงได้เกิดลัทธิความเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ เทพเจ้า ซึ่งมีอยู่ทุกหนแห่งคอยช่วยเหลือหรือลงโทษมนุษย์ได้ โลกและทุกสรรพสิ่งในโลกเกิดจากการสร้างสรรค์ของเทพเจ้า มนุษย์เชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีความปรารถนาที่จะได้รับความคุ้มครอง จึงต้องกราบไหว้เคารพนับถือ ประกอบพิธีกรรม เช่น สรวงเทพเจ้า จึงเกิดลัทธิบูชา นับถือผีบาง เทวดา วิญญาณ และสิ่งเหนือธรรมชาติ (Animism) ขึ้น ดังนั้น การนับถือสรวง เทวดานี้จึง เปรียบ เสมือน เป็นรากฐานของศาสนาดั้งเดิมของสังคมมนุษย์เช่นกัน (Tylor 1975: 11)

2. Myth มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการประกอบพิธีกรรม (Ritual) ประมวลคดีคินสัน (2521: 137) ได้กล่าวถึงการประกอบพิธีกรรมไว้ว่า "คือการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมา" ตั้งแต่สมัยที่มนุษย์มีภาษาใช้ มนุษย์ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ด้วยการแสดงท่าทาง ต่อมาเมื่อมนุษย์มีภาษาใช้มากขึ้น ก็บอกเล่ากันด้วยวาจา การบอกเล่ากันต่อ ๆ มา โดยเฉพาะการบอกเล่าเกี่ยวกับพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ จึงเกิดเป็น Myth ขึ้น ดังนั้นแนวความคิดของคนในสังคมที่ถ่ายทอดออกมาเป็น Myth จึงปรากฏอยู่ในรูปพิธีกรรมควบคู่กันไปอย่างขาดเสียมิได้ เช่น ในการประกอบพิธีบุญบังไฟ มีเรื่องเล่าว่า มนุษย์ทำพิธีบังไฟโดยจุดบังไฟขึ้นท้องฟ้า เพื่อเดือนพญาแถน ซึ่งเป็นเทพยดาอยู่ในสวรรค์ให้ส่งฝนลงมายังโลกมนุษย์ เมื่อจุดบังไฟขึ้นครั้งใดพญาแถนก็จะส่งฝนลงมา ความศักดิ์และอภินิหารเหล่านี้เล่ากันต่อ ๆ มา จนกลายเป็น Myth และมีอิทธิพลต่อการประกอบพิธีกรรมสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

3. Myth สะท้อนถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ (History) ความเป็นมาของมนุษย์ ในสังคมที่ยังไม่มีตัวหนังสือใช้ การบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กระทำโดยบอกเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร นักปราชญ์ได้นำเอา Myth มาบันทึกเป็นเรื่องราว ในบทต้น ๆ ของการบันทึกประวัติศาสตร์ จะเน้น เรื่องราวและเทพเจ้าเป็นส่วนใหญ่ (Larue 1975: 16) แม้ว่าการบันทึกต่อมาจะเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง แต่วีรบุรุษหรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ก็มีความสำคัญ จนได้รับการยกย่องเทียบเท่ากับเทพเจ้า และในบางครั้งนักเขียนประวัติศาสตร์ก็นำ Myth มากล่าวอ้างถึงในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของบุคคลหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

4. Myth แสดงออกมาในรูปแบบของศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นรูปปั้น เทวรูป เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา หรือหลักฐานทางโบราณคดี พบว่า ศิลปะที่แสดงออกมาจะเป็นเรื่องราวของ Myth แม้แต่ทางสถาปัตยกรรม โบสถ์ วิหาร บางแห่งก็วาดลวดลายฝาผนังเกี่ยวกับ Myth เช่น รูปเกี่ยวกับน้ำท่วมโลก บางแห่งก็มีลายเขียนสีเกี่ยวกับพิธีกรรมที่แสดงการติดต่อระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า พระราชวังบางแห่งเขียนภาพลวดลายนักบวชหรือผู้ประกอบพิธีกรรมในร่างมนุษย์ แม้แต่ลวดลายบนเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผาบางชิ้น จะเขียนภาพหลากหลายเป็นรูปสัตว์ประหลาดที่ปรากฏอยู่ใน Myth เช่น งู มังกร หรือรูปสัตว์ต่าง ๆ ที่น่าสะพรึงกลัว จึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาวัฒนธรรมและองค์ประกอบของวัฒนธรรมโดยการศึกษา

จาก Myth นั้นย่อมทำให้เราเข้าใจวิธีการดำเนินชีวิตภาวะแวดล้อมของคนในสังคมนั้นได้ ดังที่ Malinowski เชื่อว่าการที่เราจะศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมใด ๆ เราจะต้องเข้าใจว่าปรากฏการณ์นั้นอยู่ในภาวะแวดล้อมอย่างไร เขาจึงใช้ชีวิตในสนามอยู่กับชาวเกาะโทรเบียน (Trobrisnd) เป็นเวลานานถึง 20 ปี ทำให้เขามองเห็นลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวเกาะโทรเบียนอย่างแท้จริง เขาเห็นว่าไม่ว่าชนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อถือนิยายปรัมปรา หรือ ลักษณะทางวัฒนธรรมจะแปลกประหลาดในสายตาของคนภายนอกเพียงใด แต่สำหรับในสังคมโทรเบียนแล้ว ทุกอย่างล้วนมีความหมายมีหน้าที่ในสังคมทั้งสิ้น ประเด็นที่สำคัญก็คือ Malinowski โจมตีความคิด เรื่องสิ่งที่หลงเหลืออยู่ (The Concept of Survivals) ซึ่งหมายถึงลักษณะทางวัฒนธรรมที่หลงเหลือจากอดีต และไม่มีหน้าที่ใด ๆ ในสังคม เขาย้ำว่าไม่มีลักษณะทางวัฒนธรรมใดที่ไม่มีการหน้าที่ (Functions) สำหรับ Myth ก็เช่นกัน ยังคงอยู่ในสังคมได้ย่อมต้องมีความหมาย มีหน้าที่ในสังคมเช่นกัน จากผลงานที่มีชื่อเสียงของ Malinowski ที่ศึกษาเกี่ยวกับ Myth ใน Magic Science and Religion (1954) เขากล่าวถึง Myth ว่า เป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ และต้องเคารพนับถือ จะเล่าเฉพาะในงานพิธี เช่น พิธีฉลองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำปี ที่มาของเรื่องเล่าเพื่ออธิบายถึงความเป็นมาของพิธีว่า เกิดขึ้นได้อย่างไร และทำไมต้องปฏิบัติกันในรูปแบบนั้น (Malinowski 1954: 107) Malinowski เห็นว่า Myth พิเศษกว่าเรื่องเล่าประเภท Fairy tale หรือ legend ตรงที่ถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ และความศักดิ์สิทธิ์นี้แสดงออกมาในรูปของพิธีกรรม และพิธีนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของชาวเกาะโทรเบียน และ Myth นี้สืบทอดอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะ Myth มีหน้าที่ในสังคม เช่น Myth ที่กล่าวถึงการกำเนิด (Myth of Origin) ของชาวโทรเบียนว่า ชาวโทรเบียนมีความเชื่อว่ามนุษย์ถือกำเนิดมาจากใต้ดินในโลกใต้ดินมีการจัดระเบียบสังคม เช่นเดียวกับโลกในปัจจุบัน คือ มีหมู่บ้าน มีตระกูล มีตำแหน่งฐานะต่าง ๆ กัน มีทรัพย์สินสมบัติ และมีความรู้ในเรื่องเวทย์มนตร์คาถาเป็นอย่างดี และสิ่งเหล่านี้พวกเขาก็ได้นำติดตัวขึ้นมาอยู่บนโลกด้วย Myth เรื่องนี้นำมาเล่าสู่กันฟังเมื่อเกิดการโต้เถียงพูดคุยกันถึง เรื่องว่าตระกูลไหนจะยิ่งใหญ่มีศักดิ์ศรีเหนือกว่ากัน ส่วนเรื่องราวที่กล่าวถึงสภาพของมนุษย์ในยุคกำเนิด การที่มนุษย์โผล่ขึ้นมาจากใต้ดินยังถือว่าเป็นความจริง และยอมรับศักดิ์ศรีฐานะทางสังคมของพวกเขา Malasi ว่าสูงกว่าพวก Lukuba ดังนั้นจึงพบว่า Myth เรื่องนี้เล่ากันอย่างแพร่หลายอยู่ทั่วไปในชุมชนที่มีการแผ่ขยายอำนาจของพวกเขา Malasi (ดูรายละเอียดของ Myth ใน Malinowski 1954: 112)

ในแต่ละชุมชนของเกาะโทรเบียนมักจะมีนิยายปรัมปราประจำท้องถิ่นตน (Local Myth) ซึ่งกล่าวถึงบรรพบุรุษคู่แรก ที่ชายและน้องสาวหรือพี่สาวและน้องชายซึ่งโผล่ขึ้นมา จากดินแดนและบรรพบุรุษเหล่านี้ได้นำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในชุมชนที่ตนตั้งขึ้นมา เช่น ความรู้เกี่ยวกับการฝนหิน การเผาเปลือกหอย การสลักกระดูก เป็นต้น เรื่องเล่านี้จะเล่า เฉพาะในท้องถิ่นหรือเล่าให้ผู้มาเยี่ยมเยียนท้องถิ่นตนฟัง และจะพาไปดูสถานที่ต่าง ๆ ซ้ำให้เห็น ที่ที่บรรพบุรุษขึ้นมาบนพื้นโลกด้วย Malinowski เห็นว่าการที่อ้างว่าสถานที่ต่าง ๆ เป็นที่ที่ บรรพบุรุษโผล่ขึ้นมา นั้น สัมพันธ์กับการอ้างสิทธิในการใช้ที่ดิน ผู้ที่มีสิทธิเข้าไปอยู่อาศัยหรือ ทำการเพาะปลูกจะต้องเป็นสมาชิกของตระกูล การอ้างอิงสิทธินี้จึงเสมือนเป็นกฎบัตร หรือที่เรียกว่า "Charter Myth" (Kirk 1970: 20) นอกจากนี้แล้ว Myth ยังสะท้อน ให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากทุก ๆ คนสืบเชื้อสายมาจากตระกูลเดียวกัน

จึงเห็นได้ว่า Myth ของชาวโทรเบียน ซึ่งเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมานาน มีบทบาท ในสังคมในการใช้อ้างสิทธิในการใช้ที่ดิน เป็นหน้าที่ที่แสดงออกในขณะเดียวกัน หน้าที่ที่แฝงอยู่ ก็คือ การเรียกร้องความชอบธรรมของเผ่า Lukuba ซึ่งเคยรุ่งเรืองมาก่อน แต่ถูก Malisi มารุกราน Robert Merton เรียกจุดมุ่งหมายแรกของการแสดงออกที่ว่า "Manifest Function" และเรียกจุดมุ่งหมายของหน้าที่แฝงว่า "Latent Function" ซึ่ง Clyde Kluckhohn และนักมานุษยวิทยาอื่น ๆ ได้นำไปใช้ในการวิเคราะห์ทางมานุษยวิทยา กัน อย่างแพร่หลาย (Garbarino: 1977: 60)

แนวคิดทฤษฎีการหน้าที่นิยมมีอิทธิพลต่อแนวคิดของ William R. Bascom เขาได้ นำแนวคิดเชิงการหน้าที่ของนักคิดรุ่นก่อน ๆ มาศึกษา และได้สรุปบทบาทของคติชาวบ้านไว้ 4 ประการใน "Four Functions of Folklore (Bascom, in Dundes ed. 1965: 281-295) ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมา เป็นแนวทางวิเคราะห์นิยายปรัมปราเรื่องแผนที่ปรากฏ ในพงศาวดารล้านช้าง ดังนี้คือ

1. บทบาทให้ความบันเทิง (Amusement) ในยามที่มนุษย์ต้องเผชิญกับความเดือดร้อน ความทุกข์ร้อน ความไม่สมหวัง หรือประสพสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ก็อาศัยความเชื่อ อำนาจ ลี้ภัยลึกลับเป็นเครื่องขวัญใจ ซึ่ง Malinowski เห็นว่า Myth บางเรื่องเกิดจากความเพ้อฝัน

ของมนุษย์ เพื่อจะหลีกเลี่ยงความคับข้องใจ (Frustration) และความกดตัน (Repression) การนำ Myth มาเล่าก็เพื่อมีจุดหมายให้ความสนุกสนานไม่ทำให้เบื่อ เช่น การเทศน์เรื่อง พญาคันคากประกอบพิธีบุญบังไฟเดือน 6 ซึ่งเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องแกน แต่หน้าที่แฝงของนิทานเรื่องนี้ก็คือ ช่วยไล่ลดความคับข้องใจในความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง และในขณะเดียวกัน เนื้อหาสาระของเรื่องก็ให้ความบันเทิงสนุกสนานน่าฟัง อีกด้วย ส่วนนิยายปรัมปราเรื่องแกนที่ปรากฏในพงศาวดารล้านช้างนั้น ผู้ประพันธ์มีจุดมุ่งหมาย จะอธิบายถึงความเป็นมาทางเชื้อชาติของล้านช้าง แต่เมื่อนำมาเล่าหรืออ่านดูแล้ว จะพบว่า เป็นเรื่องราวสนุกสนานในลักษณะนิทานมากกว่าจะเป็นข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นเรื่องราวที่มีความอัศจรรย์ อภินิหาร

2. บทบาทในการส่งเสริมความมั่นคงของสังคม (Strengthen and endow Tradition) Malinowski เน้นว่าในสังคมดั้งเดิม Myth เป็นสิ่งที่ทำให้กฎเกณฑ์ทาง ศีลธรรมจรรยาต่าง ๆ (Morality) มีน้ำหนักมากขึ้น และที่สำคัญคือ มีอิทธิพลต่อการประกอบ พิธีกรรมที่น่าเชื่อถือ และเป็นแนวทางของการทำพิธีกรรมของคนในสังคม (Validate Culture in its Ritual) Myth ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องราวไร้สาระ แต่เป็นแบบแผนของ ความเชื่อและศีลธรรมจรรยาต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษวางไว้เป็นแนวทางให้ปฏิบัติ ซึ่งชาวบ้าน สามารถหาคำอธิบายได้จาก Myth ของสังคมนั้น ๆ ได้ (Malinowski 1954: 101)

พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในสังคม มีส่วนสร้างความเป็นปึกแผ่นขึ้นในสังคมและมีความสัมพันธ์ กับความเชื่อดั้งเดิมของคนในสังคม เพื่อให้เด่นชัดขึ้น ผู้ศึกษาจึงขอยกเอาพิธีบูชาแกนมากล่าว พิธีบูชาแกนในสังคมอีสาน เกิดขึ้นเนื่องจากชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องแกนเช่นเดียวกับ ชาวล้านช้าง เมื่อบูชาแกน แกนก็จะคุ้มภัย หากละเลยไม่บูชาแกน แกนก็จะโกรธและให้โทษ กับคนในสังคม การบูชาแกนจึงเสมือนเป็นพิธีกรรมที่ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ ขจัดความกลัว ว่าแกนจะลงโทษ เช่นบูชาแกนเพื่อขจัดโรคภัยไข้เจ็บ หากการบูชาแกนทำในคนหมู่มากก็ กลายเป็นพิธีกรรมในศักดิ์สิทธิ์ เช่นพิธีขอฝน เป็นเรื่องของกลุ่มชนทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่น ในสังคม (Social Solidarity)

Emile Durkheim เน้นว่า ความเชื่อ (Belief) ซึ่งสมาชิกในสังคมยึดถือร่วมกัน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นขึ้นในสังคม ความเชื่อมีหน้าที่ทางสังคมที่ลึกซึ้ง เพราะเป็นกลไกที่ยึดเหนี่ยวสังคมเข้าด้วยกัน ความเชื่อเป็นภาพสะท้อนของสังคม การที่เราจะอธิบายความเชื่อหรือปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น จะดูที่มูลเหตุอย่างเดียวไม่พอ จะต้องดูหน้าที่ (Function) ของสิ่งนั้นด้วย การที่เราจะเข้าใจพิธีการบูชาถนของ คนอิสานว่า บูชาถนแล้วหายเจ็บไข้นั้น เป็นเพียงมูลเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องถนขึ้นเท่านั้น แต่หน้าที่ที่ซ่อนเร้นอยู่คือความอบอุ่นใจ เป็นเรื่องของความกังวลใจที่เกิดขึ้นในปัจเจกบุคคล (Individual) การบูชาถนเพื่อขอความคุ้มครอง และในกลุ่มชนที่ประสบปัญหาฝนแล้ง โดยเฉพาะชาวอิสานก็มีพิธีบวงสรวงถนเพื่อจตุรมุ่งหมายให้ฝนตก การวิเคราะห์เชิงการหน้าที่นิยมมองว่า การทำพิธีขอฝน มีบทบาทหน้าที่ขจัดหรือช่วยผ่อนคลายความกระวนกระวายใจ ความทุกข์ใจของชาวอิสาน ยิ่งไปกว่านั้นยังทำให้ผู้คนที่มาเข้าร่วมพิธีเกิดความสามัคคีกันรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมทั้งจะเผชิญกับความทุกข์ยากนั้นด้วย ก็สรุปได้ว่า พิธีบูชาถน เพื่อขจัดภัย หายเจ็บไข้ หรือเพื่อขอฝน เป็นหน้าที่แสดงออกโดยตรง ส่วนการผ่อนคลายความกังวล หรือเกิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น ซึ่งเป็นการแสดงออกทางจิตใจในรูปของพิธีกรรม เป็นหน้าที่แฝงนั่นเอง

การศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ต้องพิจารณาทุก ๆ สถาบันของสังคม ควบคู่ไปด้วย Malinowski เชื่อว่าทุก ๆ สถาบัน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ประเพณี ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนวัฒนธรรมทางวัตถุล้วนแต่มีหน้าที่ ไม่มีลักษณะทางวัฒนธรรมใดที่ยังคงอยู่ จะไม่มีหน้าที่ทางสังคม เพราะสถาบันใดที่ไม่มีหน้าที่ก็จะไม่เป็นสิ่งที่หลงเหลืออยู่ได้ และสถาบันเหล่านี้เกิดขึ้นจากความต้องการของมนุษย์

Malinowski แบ่งความต้องการของมนุษย์ไว้ 3 ประการคือ (ดำรงค์ ฐานดี, บรรณาธิการ 2522: 272)

1. ความต้องการจำเป็นเบื้องต้น
2. ความต้องการจำเป็นที่เกิดตามมา
3. ความต้องการจำเป็นร่วม

ก. ความต้องการจำเป็นเบื้องต้น

ความต้องการ	การตอบสนองทางวัฒนธรรม
1. อาหาร	1. การแสวงหาอาหาร วิธีการทำอาหาร รวมทั้งถั่วยซาม และมารยาทการรับประทานอาหาร
2. กระบวนการทางสรีระวิทยา	2. การพักผ่อน การขับถ่าย
3. การสืบพันธุ์	3. ระบบเครือญาติ
4. การป้องกันดินฟ้าอากาศ	4. บ้าน เรือน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม
5. ความปลอดภัย	5. โล่ห์ ดาบ อาวุธ
6. การอนามัย	6. ยารักษาโรค การรักษาด้วยไสยศาสตร์ ในสังคมดั้งเดิม

ข. ความต้องการจำเป็นที่เกิดตามมา

1. การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม	1. การให้การศึกษา
2. การติดต่อสื่อสาร	2. ภาษา สัญลักษณ์ต่าง ๆ
3. การจัดระเบียบกิจกรรมของกลุ่ม	3. ลักษณะผู้นำ
4. การควบคุมทางสังคม	4. กฎเกณฑ์ บทลงโทษ ประเพณี

ค. ความต้องการจำเป็นร่วม

1. ความเชื่อมั่นและความรู้สึก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน	1. ระบบความเชื่อทางศาสนา มายาศาสตร์ และ Myth
2. การผ่อนคลายอารมณ์ ความพึงพอใจ และสุนทรียภาพ	2. ศิลป สันทนาการ งานฉลอง

เมื่อเราพิจารณาดูความต้องการจำเป็นของมนุษย์กับการตอบสนองทางด้านวัฒนธรรมแล้ว เราพบว่า การบูชาแถนนั้น แสดงถึงการตอบสนองของความต้องการจำเป็นเบื้องต้น คือ การอนามัย คือ การรักษาคนป่วยด้วยการขับไล่ผี สิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากร่าง เช่น พิธีสู่ขวัญ พิธีเสดาะ เคราะห์แก้ก่าเลิด และสนองตอบต่อความต้องการอาหารด้วยการขอฝน

ให้พิชิตผู้บัญชาทหารอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ ยังเป็นการตอบสนองความต้องการจำเป็นร่วม คือ ความเชื่อมั่น ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงออกมาในรูปแบบของความเชื่อ เรื่องถน และ Myth เรื่องถนของชาวอีสานอีกด้วย

การศึกษาบทบาทของ Myth ทำให้เราเข้าใจสังคมยิ่งขึ้น ซึ่ง Malimowski เน้นว่าการสนองตอบความต้องการของมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญ ส่วนรายละเอียดความรู้เรื่อง Myth เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนที่จะต้องศึกษาอย่างลึกซึ้งอีกระดับหนึ่ง

3. บทบาทในการให้การศึกษา (Education) โดยเฉพาะสังคมที่ไม่รู้หนังสือ นิทานต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายให้เห็นค่านิยมของสังคม การเล่านิทานและนิยายปรัมปรา ก็เป็น การสอนแบบหนึ่ง ทำให้เด็กทราบถึงค่านิยมประเพณี รู้ว่าอะไรคืออะไรชั่ว เด็ก ๆ สามารถ เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ ประเพณีดั้งเดิมได้จากตำนาน นิยายปรัมปราหรือเทพนิยายต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า นิยายปรัมปราและคติชาวบ้านทุกประเภทมีไว้อบรมสั่งสอนคนในสังคมให้มี ทัศนคติ ค่านิยม แนวทางปฏิบัติที่ควรกระทำในสังคมนั้นเอง จากนิยายปรัมปราเรื่องถน กล่าวถึง การมีบรรพบุรุษร่วมกัน เกิดมาจากผลน้ำเต้า สิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นก็คือ นิยายปรัมปราเรื่องนี้ ให้ความรู้เพิ่มพูนข้อเท็จจริง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทาง เครือญาติของกลุ่มคนซึ่งสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน ดังมีคำพูดติดปากว่า ไทย-ลาว มิใช่ใครอื่น เป็นพี่น้องกัน ก็เนื่องจากมีความรู้ได้รับการบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า ไทย-ลาว (ล้านช้าง) มีบรรพบุรุษเชื้อสายเดียวกัน เป็นความผูกพันกับทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เชื่อชาติมายาวนาน อย่างไรก็ตาม เราจะต้องตระหนักว่า บทบาทของนิยายปรัมปราเรื่องถน เป็นเพียงส่วนน้อยส่วนหนึ่งของภาพรวมของแนวคิดดั้งเดิม ซึ่งเราต้องศึกษาเข้าใจถึง การจัดการองค์กรทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของสังคมอีสานควบคู่ไปด้วย

นอกจากนิยายปรัมปราเรื่องถนจะให้ความรู้การศึกษาในเรื่องชาติกำเนิดของ ชาวอีสานแล้ว ความเชื่อเรื่องถนที่ปรากฏ สะท้อนถึงกระบวนการอบรมสั่งสอนวินัย จากค่านิยมที่แฝงอยู่ในนิยายปรัมปราเรื่องนี้คือ

3.1 การยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถ ในชีวิตของชาวอีสานจะยกย่อง ผู้มีความรู้เป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านจะเชื่อฟังคำแนะนำของผู้ที่มีความรู้เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ดังเช่น ที่ชาวล้านช้างยกย่องนับถือขุนบรม ผู้สืบสายมาจากถน เป็นผู้ที่ถนคัดเลือกมาแล้ว

3.2 ค่านิยมทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งเป็นคติทางศาสนาพุทธ สอดแทรก
 ในนิยายปรัมปราเรื่องถน และค่านิยมนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและวิถีชีวิต คือ การเช่นสร้าง
 บูชาถน ถนก็ให้คนบันดาลแต่สิ่งที่มีมนุษย์ปรารถนา ในทางตรงข้าม หากมนุษย์ละเลย
 ถนก็จะให้โทษเช่น บันดาลให้น้ำท่วม เป็นต้น แม้ค่านิยมนี้จะไม่เด่นชัด แต่ก็พอจะนำมา
 อธิบายได้

3.3 ยึดมั่นในความกตัญญู รู้คุณพ่อ-แม่ นิยายปรัมปราเรื่องถนนี้ อบรม
 สั่งสอนเกี่ยวกับความกตัญญูตอบแทนตอบแทนผู้มีพระคุณดังที่ปู่ลาจเชิงได้สั่งสอนผู้คนที่ออกมาจาก
 น้ำเต้า นับถือพ่อ-แม่ คนแก่ คนเฒ่า เมื่อตายไปก็ให้นำกระดูกมากราบไหว้อย่างขำ
 การเคารพบูชาสืบบรรพบุรุษ คือ เฒ่าเยอ เฒ่ายา เนื่องจากเป็นผู้มีพระคุณ บูชาเคารพ
 ขุนบรมผู้มีพระคุณในการสอนงานอาชีพ และการดำเนินชีวิตในสังคม

นอกจากนี้ นิยายปรัมปราเรื่องถนยังมีบทบาทในการช่วยวางทัศนคติ
 ค่านิยมของความขยันทำมาหากิน ทำไร่ ทำนา ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ การมีใจบุญเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 ทำไร่ ทำนาได้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ก็แบ่งปันให้ผู้อื่น คือ เช่นสร้างบูชาให้ถน เทวดา
 อารักษ์ ในตอนท้ายของนิยายปรัมปราเสนอคำสอนที่ไว้ว่ากล่าวตักเตือน ขู่บังคับให้ทำความดี
 มีความสามัคคีในหมู่พี่น้อง ด้วยคำสาปแช่งที่รุนแรงของขุนบรม ให้เกิดความกลัว และไม่กล้า
 กระทำในสิ่งที่ไม่ดี

4. บทบาทในการดำรงรักษาแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม (Maintaining
 Conformity to the Accepted Patterns of Behavior) เป็นบทบาทที่มีใช้ใน
 การควบคุมมิให้คนในสังคมมีความประพฤติ เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ เมื่อ
 บุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่พอใจในพฤติกรรมของคนในสังคม เขาก็มักจะแต่งเรื่องขึ้นให้ตัวละคร
 มีนิสัยไม่ดีเหมือนคนคนนั้น เช่น ตะกละ อิจฉา หลอกหลวง ฯลฯ โดยไม่ต้องเอ่ยชื่อผู้ที่เขา
 ดิเตียน วิพากษ์วิจารณ์ เป็นการสร้างความกดดันต่อบุคคลที่ประพฤติตนเบี่ยงเบนไปจาก
 แบบแผนความประพฤติของสังคม กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ใช้ Myth เป็นเครื่องมือในการประนาม
 ว่ากล่าวผู้ที่ประพฤติ เบี่ยงเบนนั่นเอง และในทำนองเดียวกันหากบุคคลใดประพฤติตนตาม
 แบบแผนของสังคม ผู้นั้นก็จะมีชื่อเสียง เป็น เรื่องราวสดดี ยกย่องสรรเสริญเช่นกัน

บทบาทนี้แทบจะไม่ปรากฏในความเชื่อเรื่องแกน เนื่องจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับแกน เป็นเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ การอ้างถึงแกนเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวัง และกล่าวอ้างในพิธีกรรม เท่านั้น จะมีการอ้างถึงแกนในทำนองไม่ศักดิ์มีบ้าง แต่เป็นไปในลักษณะของการระบาย ความคับข้องใจมากกว่าที่จะนำมาประนามการกระทำของแกน เช่นในเรื่อง พญาคันคาก ได้สร้างเรื่องราวสมมุติให้แกนไม่ดี อัจฉาริษยา มีโมหะ โดยใช้เรื่องเล่านี้เป็นเครื่องมือ ในการประนามการกระทำของแกน หรือ การกล่าวถึงแกนในเรื่อง ท้าวหน้าผาก ไกลกะตัน บรรยายถึงแกนในลักษณะเจ้าอารมณ์ อาฆาต

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของนิยายปรัมปราในแนวมานุษยวิทยา จำเป็นต้องศึกษารายละเอียดของนิยายปรัมปรา นั้น ๆ แล้วเปรียบเทียบกับภาวะแวดล้อม ที่นิยายปรัมปรานั้นคงอยู่ ในบทต่อไป ผู้ศึกษาจึงได้นำเรื่องของความเชื่อเรื่องแกนที่ปรากฏ ในสังคมอีสานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งวรรณกรรม ประวัติศาสตร์และพิธีกรรมประเพณี โดยเฉพาะ เรื่องราวที่ปรากฏในพงศาวดารล้านช้าง ซึ่งใช้เป็นเอกสารหลักในการศึกษา วิเคราะห์ครั้งนี้ ประกอบกับข้อมูลในสนาม ซึ่งทำให้สามารถเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของความเชื่อเรื่องแกนที่ ยังคงเหลืออยู่ในสังคมตลอดจนการคลี่คลายความเชื่อในปัจจุบันอย่างเด่นชัดขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย